

Sygn. akt V CZ 12/17

POSTANOWIENIE

Dnia 23 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa J. S.
przeciwko Spółdzielni Rolniczo-Handlowej "Samopomoc Chłopska"
w likwidacji
o uchylenie uchwał,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 marca 2017 r.,
zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 10 sierpnia 2016 r., sygn. akt I ACa .../15,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 2 marca 2016 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda J. S. od wyroku Sądu pierwszej instancji oddalającego powództwo przeciwko Spółdzielni Rolniczo - Handlowej „Samopomoc Chłopska” w likwidacji o uchylenie pięciu uchwał Walnego Zgromadzenia Spółdzielni z 26 kwietnia 2013 r. dotyczących udzielenia absolutorium oraz zatwierdzenia sprawozdania likwidatorów i sprawozdania finansowego.

Postanowieniem z 10 sierpnia 2016 r. Sąd Apelacyjny umorzył postępowanie kasacyjne wywołane wniesieniem skargi kasacyjnej przez powoda.

Sąd Apelacyjny wskazał, że odpis skargi kasacyjnej został doręczony E. M. likwidatorowi Spółdzielni Rolniczo - Handlowej „Samopomoc Chłopska”, która pismem z 3 sierpnia 2016 r. poinformowała, iż Spółdzielnia 14 czerwca 2016 r. zakończyła proces likwidacji, a 8 lipca 2016 r. została wykreślona z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego przez Sąd Rejonowy, wobec czego zakończyła swój byt prawny. Do pisma dołączone zostało postanowienie Sądu Rejonowego z 8 lipca 2016 r. o wykreśleniu Spółdzielni Rolniczo - Handlowej „Samopomoc Chłopska” z Krajowego Rejestru Sądowego.

Sąd Apelacyjny uznał, że w związku z tym należy umorzyć postępowanie kasacyjne na podstawie art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 i art. 355 § 1 k.p.c.

W zażaleniu powód zarzucił naruszenie art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez błędne zastosowanie w wyniku bezpodstawnego uznaniu, że wykreślenie pozwanej Spółdzielni z Krajowego Rejestru Sądowego i zakończenie jej bytu prawnego powoduje, iż wydanie wyroku przez Sąd Najwyższy w sprawie wszczętej na skutek skargi kasacyjnej powoda stało się niedopuszczalne, podczas gdy w sprawie nie zostały spełnione przesłanki uzasadniające umorzenie postępowania wobec wstąpienia z mocy prawa Związku Rewizyjnego zrzeszającego pozwaną Spółdzielnię do postępowania kasacyjnego w jej miejsce oraz naruszenie art. 127 ustawy z 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze przez jego nie zastosowanie i umorzenie postępowania kasacyjnego,

mimo że w miejsce pozwanej Spółdzielni, w związku z jej wykreśleniem z Krajowego Rejestru Sądowego, z mocy prawa wstąpił zrzeszający ją Związek Rewizyjny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 11 § 1 Pr. spółdz. spółdzielnia staje się osobą prawną z chwilą wpisu do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym, co oznacza, że wpis ma charakter konstytutywny. Jeżeli zatem był prawny spółdzielni zależy od wpisu do rejestru, to wykreślenie z rejestru jest równoznaczne z ustaniem jej bytu prawnego (porównaj m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 grudnia 1999 r., I CKN 261/98, nie publ.). Po wykreśleniu z rejestru spółdzielnia tracąc byt traci, co oczywiste, osobowość prawną oraz zdolność sądową (art. 64 k.p.c.) i jest to utrata definitywna, niedająca się usunąć. Utrata zdolności sądowej przez stronę w toku procesu powoduje, że prowadzenie dalszego postępowania sądowego jest niedopuszczalne, co skutkuje koniecznością umorzenia postępowania na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. (porównaj m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 lutego 2002 r., V CKN 1100/00, OSNC 2003/1/11).

Do takiej sytuacji doszło w rozpoznawanej sprawie na skutek wykreślenia pozwanej Spółdzielni z rejestru po uprawomocnieniu się wyroku, w toku postępowania kasacyjnego. Ponieważ nastąpiło to w wyniku zakończenia postępowania likwidacyjnego, rozważenia wymaga, czy w sprawie ma zastosowanie art. 127 Pr. spółdz., dotyczący takiej sytuacji. Stanowi on, że w razie zaspokojenia wszelkich należności przypadających od spółdzielni i złożenia do depozytu sądowego kwot na zabezpieczenie należności spornych lub niewymagalnych, spółdzielnia może ulec wykreśleniu z Krajowego Rejestru Sądowego przed zakończeniem prowadzonych przez nią lub przeciwko niej sporów sądowych; w takim wypadku w miejsce spółdzielni wchodzi jako strona związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona i związek ten obowiązany jest do przekazania kwot uzyskanych w wyniku sporu na cele określone stosownie do art. 125 § 5 i 6 Pr. spółdz.

Ze zdanie drugiego powyższego przepisu wynika, że po wykreśleniu spółdzielni z KRS w wyniku zakończenia procesu likwidacji spółdzielni, do toczących

się jeszcze z jej udziałem sporów sądowych w miejsce spółdzielni wchodzi jako strona związek rewizyjny, w którym jest ona zrzeszona.

Przepis ten jest niewątpliwie przepisem szczególnym, przewidującym następstwo procesowe strony, której był prawny wygaś przed zakończeniem toczących się z jej udziałem sporów sądowych. Jako przepis szczególny powinien być wykładany ściśle.

W pierwszym rzędzie rozważenia wymaga, czy ma on zastosowanie w sytuacji, gdy wykreślenie spółdzielni z rejestru w wyniku jej likwidacji nastąpiło już po uprawomocnieniu się wyroku zapadłego w sprawie toczącej się z jej udziałem. Innymi słowy, czy użyte w nim określenie „zakończenie sporu sądowego” oznacza prawomocne zakończenie sprawy w wyniku uprawomocnienia się wyroku sądu pierwszej instancji lub wydania wyroku merytorycznego przez sąd drugiej instancji, czy też rozumiane jest szerzej i rozciąga się na także na postępowanie kasacyjne, które jest odrębnym postępowaniem, toczącym się już po prawomocnym zakończeniu sprawy przed sądami powszechnymi.

Niewątpliwie w art. 127 Pr. spółdz. ustawodawca użył określenia innego i szerszego niż „sprawa” sądowa, które na gruncie przepisów k.p.c. ma określone znaczenie. W szczególności na gruncie przepisów dotyczących skargi kasacyjnej w orzecznictwie przyjmuje się, że zawierają one pojęcie „sprawy” sądowej w znaczeniu zespołu czynności procesowych stron i sądu rozpoczętych wniesieniem pozwu (wniosku), podejmowanych w celu merytorycznego rozstrzygnięcia o zasadności żądania objętego treścią pozwu (wniosku), a więc w zasadzie zakończonego wydaniem prawomocnego wyroku i nie obejmują postępowania kasacyjnego, które toczy się już po prawomocnym zakończeniu „sprawy” w powyższym rozumieniu (porównaj m.in. uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 6 października 2000 r., III CZP 31/00, OSNC 2001/2/22 i z 5 czerwca 2008r., III CZP 142/07, OSNC 2008/11/122).

Jednakże użycie przez ustawodawcę w art. 127 Pr. spółdz. innego, szerszego i bardziej ogólnego określenia „spór sądowy” oraz ratio legis tego przepisu prowadzą do wniosku, że obejmuje ono także postępowanie kasacyjne.

Regulacja ta bowiem ma umożliwić zakończenie likwidacji spółdzielni i wykreślenie jej z rejestru jeszcze przed zaspokojeniem przez nią niewymagalnych i spornych należności, na zaspokojenie których zostały w toku postępowania likwidacyjnego złożone środki w depozycie sądowym. Następstwo procesowe związku rewizyjnego w toczących się sporach sądowych ma natomiast służyć doprowadzeniu do zaspokojenia wszystkich tych spornych i niewymagalnych zobowiązań spółdzielni wobec wierzycieli oraz przekazania kwot uzyskanych przez spółdzielnię w wyniku sporu sądowego na cele określone w art. 125 § 5 i 6 Pr. spółdz., a więc na cele określone w uchwale ostatniego walnego zgromadzenia albo na cele spółdzielcze lub społeczne. Ma zatem umożliwić wierzycielom zlikwidowanej spółdzielni zaspokojenie ich wierzytelności, które były niewymagalne lub sporne przed likwidacją oraz odzyskać należności zlikwidowanej spółdzielni. Przyjęcie, że przewidziane w art. 127 Pr. spółdz. następstwo procesowe związku rewizyjnego nie dotyczy postępowania kasacyjnego, pozbawiłoby wierzycieli zlikwidowanej spółdzielni, którzy prawomocnie przegrali sprawę przed sądem powszechnym, możliwości skorzystania z tego nadzwyczajnego środka odwoławczego, mimo zabezpieczonych w depozycie sądowym środków na spłatę ich wierzytelności i mimo że środek ten przysługiwałby im, gdyby spółdzielnia nie została zlikwidowana przed spłatą wszystkich swoich długów, co stanowi ustawowy warunek likwidacji i wykreślenia spółdzielni z rejestru. Nie znajduje to wystarczającego, racjonalnego uzasadnienia i narusza zasadę równości praw majątkowych przysługujących w takich samych sytuacjach oraz cel omawianego przepisu.

Należy zatem uznać, że także wówczas, gdy do wykreślenia spółdzielni z rejestru na podstawie art. 127 zd. pierwsze Pr. spółdz. doszło w toku postępowania kasacyjnego w sprawie z udziałem zlikwidowanej spółdzielni, w jej miejsce wstępuje jako strona związek rewizyjny.

Omawiany przepis nie dotyczy jednak wszystkich spraw. Przewiduje on bowiem szczególne następstwo procesowe spółdzielni wykreślonej z rejestru tylko w sprawach o należności pieniężne i inne prawa majątkowe. Nie zostało to wprawdzie wyrażone w nim wprost, jednak wynika z jego treści i wskazanego wyżej celu. Wykładnia językowa art. 127 Pr. spółdz., uwzględniająca treść wszystkich

jego jednostek redakcyjnych, wskazuje, że reguluje on sytuację, gdy w procesie likwidacyjnym zaspokojone już zostały wszystkie wymagalne i bezsporne należności spółdzielni, natomiast pozostały do zaspokojenia należności sporne lub niewymagalne, na zaspokojenie których spółdzielnia złożyła do depozytu sądowego odpowiednie kwoty. W przepisie tym objęto zatem regulacją szczególną jedynie sytuację, gdy pozostały sporne i niewymagalne należności pieniężne lub inne roszczenia majątkowe, bowiem tylko takie roszczenia mogą być zaspokojone poprzez świadczenie pieniężne, a więc z wykorzystaniem kwot złożonych do depozytu sądowego. Jest to również zgodne ze wskazanym wyżej celem tego przepisu.

Objęcie przyjętym w nim szczególnym następstwem procesowym także toczących się z udziałem spółdzielni sporów o prawa niemajątkowe, w tym w szczególności spraw o takim charakterze o uchylenie uchwał walnego zgromadzenia, nie znajduje żadnego racjonalnego uzasadnienia, bowiem po ustaniu bytu prawnego spółdzielni roszczenie takie jest bezprzedmiotowe, a ewentualny wyrok uwzględniający powództwo niewykonalny.

W konsekwencji należy zatem uznać, że przewidziane w art. 127 zd. drugie Pr. spółdz. następstwo procesowe związku rewizyjnego, obejmuje również postępowanie kasacyjne, jednak dotyczy tylko spraw o roszczenia pieniężne i inne prawa majątkowe, nie dotyczy natomiast roszczenia o uchylenie uchwał walnego zgromadzenia w przedmiocie udzielenia absolutorium oraz zatwierdzenia sprawozdania likwidatorów i sprawozdania finansowego.

Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny nie naruszył powyższego przepisu nie stosując go w rozpoznawanej sprawie i prawidłowo umorzył postępowanie kasacyjne na podstawie art. 355 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. Zażalenie jako nieuzasadnione zostało zatem oddalone na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

kc

aj

